ISBN: 978-9963-677-76-4

JAUNIMO KARJEROS CENTRAS
S. Daukanto g. 27-310
LT-44249 Kaunas

T.: (8~37) 228 151
E.p.: jkc@jkc.vdu.lt
www.karjeroscentras.eu

www.TeachMDGs.net

graphicimagination.com

TeachMDGs

Vystomojo švietimo pamokos

Metodinis leidinys

Šis projektas finansuojamas remiant Europos Komisijai. Šis leidinys atspindi tik autoriaus požiūrį, todėl Komisija negali būti laikoma atsakinga už bet kokį jame pateikiamos informacijos naudojimą.

1 Panaikinti ypač didelį skurdą ir badą
2 Užtikrinti visuotinį pradinį išsilavinimą
3 Skatinti lyčių lygybę
4 Sumažinti vaikų mirtingumą
5 Stiprinti gimdyvių sveikatą
6 Kovoti su ŽIV/AIDS, maliarija ir kitomis užkrečiamomis ligomis
7 Užtikrinti darnią aplinkos apsaugą
8 Suburti pasaulio visuomenę tolesnei žmonijos raidai užtikrinti

Autoriai

Kerstin Wittig

Nicolina Markidou

Charlotte Dwyer

Emil Metodiev

Indrė Augutienė

Zina Baltrėnienė

Johanna Helin

Projekto vadovas : Dr. Yiannis Laouris

Iš anglų kalbos vertė: Indrė Augutienė
Rūta Kalonaitė

Maketuotojas : Graphimagination Studios
www.graphimagination.com

© Visos teisės saugomos, 2012

PRATARMĖ

Šiandien mes gyvename globalizacijos procesų veikiamame pasaulyje, kuris sumodeliuotas iš labai sudėtingų tarpusavio priklausomybės ryšių, ir su kuriais kiekvienas susiduriame savo gyvenime. Šias priklausomybes formuoja tarptautiniai politiniai santykiai, narystė Europos ir tarptautinėse institucijose, bendra Europos politika, tarptautinė prekyba, tarptautinės verslo kompanijos, kontroliuojančios didžiąją dalį maisto pramonės, degalų ir dujų tiekimą, migracija, kurią sukelia ekonominės ir politinės priežastys, konfliktai ir gamtinės nelaimės. Be to, šiandieniniai ekonominiai standartai ir laisvo ES piliečių judėjimo galimybės leidžia didžiajai daliai gyventojų keliauti iš vienos valstybės į kitą darbo, mokymosi ir/ar turistiniais tikslais, o interneto ir mobiliųjų technologijų plėtra padidino galimybes gauti informaciją iš viso pasaulio, padarė žmonėms prieinamus ir tolimiausius pasaulio kampelius, tuo dar labiau padidindama valstybių ir žmonių tarpusavio ryšius ir priklausomybę ir tuo pačiu sumažindama skirtumus tarp išsivysčiusio ir besivystančio pasaulio.

Nepaisant to, tarptautinė bendruomenė vis dar kovoja su globaliomis problemomis, tokiomis kaip nepaprastai didelis skurdas, sveikas maistas, darni aplikosauga, tinkama sveikatos apsauga ir kt. 2000 metais Jungtinių Tautų generalinė asamblėja vieningai priėmė Tūkstantmečio Deklaraciją, apibrėžiančią 8 pagrindinius tolimesnio globalaus vystymosi tikslus. Šie Tūkstantmečio vystymosi tikslai (TVT) ragina tarptautinę bendruomenę sutelkti visuotines pastangas siekti taikos, sumažinti skurdą, gerbti žmogaus orumą ir užtikrinti žmogaus teises, siekti lygybės ir teisingumo, stiprinti demokratiją ir valdžią, tausoti aplinką. Kartu su tarptautine bendruomene, visos ES narės įsipareigojo prisidėti prie TVT, ir ypač prie aštuntojo tikslo, skatinančio pasaulinę partnerystę vystymosi labui, įgyvendinimo.

Kokią įtaką šie pasauliniai iššūkiai daro šiandienos jaunimui? Kaip šios pasaulinės problemos atsispindi jų mokymosi procese? Kokią įtaką jos daro klasėje vykstančioms diskusijoms? Tam, kad suprastume savo šiandienio gyvenimo realijas, pirmiausia turime suprasti jį formuojantį pasaulinį kontekstą. Šis metodinis leidinys gali padėti tą padaryti.

Pagrindinis šio metodinio leidinio tikslas – įdiegti pasaulinių problemų ir globalaus vystymosi aspektus pamokose bendrojo lavinimo mokyklose, ir taip padėti mokiniams suprasti pasaulinius ryšius, šalių ir kultūrų tarpusavio priklausomybę bei jų įtaką kiekvieno asmens kasdieniam gyvenimui. Leidinyje siūloma metodika yra susieta su Lietuvos bendrosiomis ugdymo programomis. Metodinys leidinys siūlo mokytojams aktyvaus mokymo(si) koncepciją, orientuotą į mokinį kaip besimokantįjį, suteikiančią jiems galimybę aktyviai domėtis, tyrinėti, diskutuoti, klausti ir suprasti pasaulinius tarpusavio priklausomybės ryšius ir savo asmeninį vaidmenį, prisidedant prie darnaus pasaulio kūrimo. Metodiniame leidinyje pagrindinis dėmesys skiriamas mokinių įgūdžių, vertybių, nuostatų stiprinimui, jų žinių ir supratimo apie pasaulyje egzistuojančios nelygybės priežastis ir pasekmes gilinimui. Tai padės suformuoti pagrindus aktyvaus ir atsakingo pasaulio piliečio ugdymui.

Šis metodinis leidinys parengtas, įgyvendinant ES remiamą projektą „TeachMDGs“. Projektą įgyvendina 5 nevyriausybinės organizacijos iš Kipro, Bulgarijos, Lietuvos, Estijos ir Škotijos. Pagrindiniai projekto tikslai -didinti visuomenės supratimą ir skatinti ją remti Tūkstantmečio vystymosi tikslus. Tai daroma, skatinant mokytojų rengimo institucijas, mokytojus ir mokinius aktyviai dalyvauti, plėtojant į TVT problematiką orientuotą metodinę medžiagą ir priemones, kuriose ypatingas dėmesys skiriamas Afrikos, ypač jos dalies į pietus nuo Sacharos problematikai pristatyti. Projekte parengtą metodinę medžiagą ir priemones partneriai siekia integruoti savo šalių švietimo sistemose, organizuodami mokymo veiklas aukštųjų mokyklų pedagoginių studijų studentams ir kvalifikacijos tobulinimo seminarus mokyklų mokytojams.
Šis metodinis leidinys parengtas, glaudžiai bendradarbiaujant su mokyklų mokytojais, kurie aktyviai prisidėjo savo žiniomis, patirtimi ir patarimais, rengiant ir išbandant mokomąsias veiklas su skirtingo amžiaus mokiniais, susiejant jas su skirtingais mokomaisiais dalykais ir temomis.

Šis metodinis leidinys trumpai pristato vystomojo švietimo mokymo(si) modelį ir metodiką bei siūlo įvairius aktyvius mokymo(si) metodus ir pamokų pavyzdžius, kurie gali būti adaptuoti bet kokiai temai ar teminei sričiai. Pavyzdžiui,„ Kodėl- Kodėl- Kodėl grandinė“ gali būti naudojama, norint ištirti klimato kaitos priežastis (klimatas keičiasi> Kodėl? Nes gamyklos teršia aplinką> Kodėl? Nedidėlės baudos už teršimą). Naudojant šią metodiką, taip pat galima diskutuoti apie skurdo priežastis (Pavyzdžiui, Šeima gyvena skurde>Kodėl? Tėvai negali rasti darbo> Kodėl? Vietinė gamykla negali išlaikyti savo darbuotojų >Kodėl? Eksporto kainos dramatiškai krito).

Šį metodinį leidinį papildo nuotraukų rinkinys. Jį sudaro fotografijos, atspindinčios gyvenimo situacijas, tokios kaip šeima, maistas, namai, mokykla, skirtingose pasaulio šalyse. Pagrindinis šio nuotraukų rinkinio tikslas – skatinti mokinių ir mokytojų diskusijas apie pasaulines problemas, pasaulyje egzistuojančią įvairovę ir skirtumus ne tik tarp valstybių, bet ir jų viduje, taip pat apie panašumus ir ryšius, jungiančius mūsų gyvenimus. Metodiniame leidinyje taip pat pateikiama patarimų ir pavyzdžių, kaip šias ir kitas nuotraukas galima naudoti pamokoje.

Daugiau nuotraukų galite rasti projekto internetinėje svetainėje **www.TeachMGDS.net.** Projekto TeachMDGs komandos vardu linkime Jums įdomios mokymo(si) patirties!

ĮVADAS Į VYSTOMĄJĮ ŠVIETIMĄ – MOKYMO(SI) MODELIS

Pasaulinės problemos vis labiau įtakoja mūsų visų gyvenimus, ir mes stengiamės suprasti pasaulį, paženklintą dalijimusi, konfliktais, klimato kaitos problemomis ir ypatinga nelygybe bei skurdu. Vystomasis švietimas - tai mokymo(si) procesas, nukreiptas į mokinių įgūdžių, žinių ir vertybių, padedančių suprasti ir reaguoti į šiuos XXi-ojo amžiaus iššūkius, formavimą bei plėtojimą. Vystomasis švietimas siekia sustiprinti mokinių kritinio mąstymo įgūdžius ir jų sugebėjimą mesti iššūkį neteisybei ir stereotipams, taip pat sustiprinti mokinių pagarbą įvairovei, žmogaus teisėms ir aplinkai, kurioje jie gyvena. Vystomasis švietimas siekia padėti mokiniams geriau suprasti globalias tarpusavio sąsajas ir įgalinti juos imtis veiksmų, pagrįstų vertybėmis, tokiomis kaip solidarumas, aktyvus dalyvavimas ir bendradarbiavimas.

Šiame metodiniame leidinyje pristatomas vystomojo švietimo mokymo(si) modelis, kurio kilmė yra Globaliojo/visuotinio švietimo (angl. Global Education) ir Vystomojo švietimo (angl. Development Education) koncepcijos. Šiaurės-Pietų Centras (The North-South Centre) Globalųjį/visuotinį švietimą (angl. Global Education) apibūdina kaip „švietimą, padedantį žmonėms atverti akis ir skatinanti jų mintis apie globalaus pasaulio realijas, ir skatina juos veikti, kad pasaulyje būtų daugiau teisingumo, lygybės ir pagarbos žmogaus teisėms“.

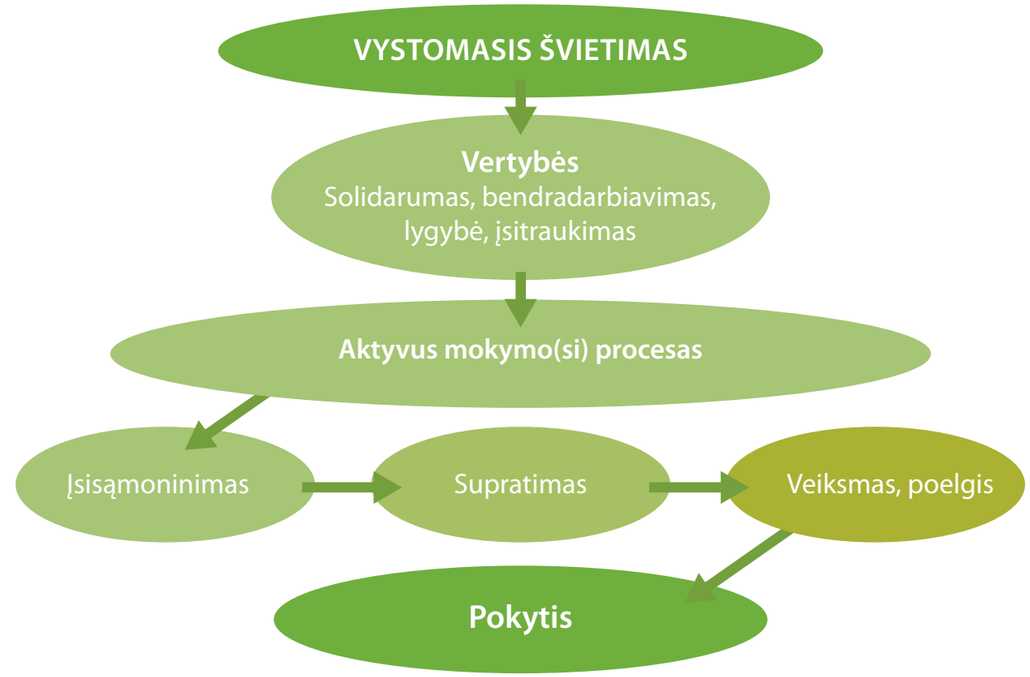
Globalusis/visuotinis švietimas apima skirtingus globalizacijos aspektus, tokius kaip technologinis vystymasis, informacinė visuomenė, skirtingos kultūros ir socialinė nelygybė, taip pat atkreipia dėmesį į universalias vertybes ir žmogaus teises. Naudojant aktyvias mokymo(si) metodikas, globalusis/visuotinis švietimas siekia padėti mokiniams suprasti globalios visuomenės problemas ir įgalinti juos reaguoti į atsiradusius iššūkius.

Europos skėtinė organizacija CONCORD, vienijanti vystomojo bendradarbiavimo ir vystomojo švietimo srityje veikiančias nevyriausybines organizacijas, apibrėžia vystomąjį švietimą kaip„aktyvų mokymo(si) procesą, pagrįstą solidarumo, lygybės, atskirties mažinimo ir bendradarbiavimo vertybėmis“. Vystomasis švietimas padeda žmonėms suprasti pasaulinių problemų priežastis ir pasekmes, kas įgalina juos priimti žiniomis paremtus sprendimus ir imtis veiksmų. Vystomasis švietimas skatina aktyvų piliečių dalyvavimą kovoje su pasaulinu skurdu ir socialine atskirtimi. Jis pasisako už nacionalinę ir tarptautinę politiką, paremtą ekonominiais, socialiniais, aplinkosauginiais veiksniais ir žmogaus teisėmis.

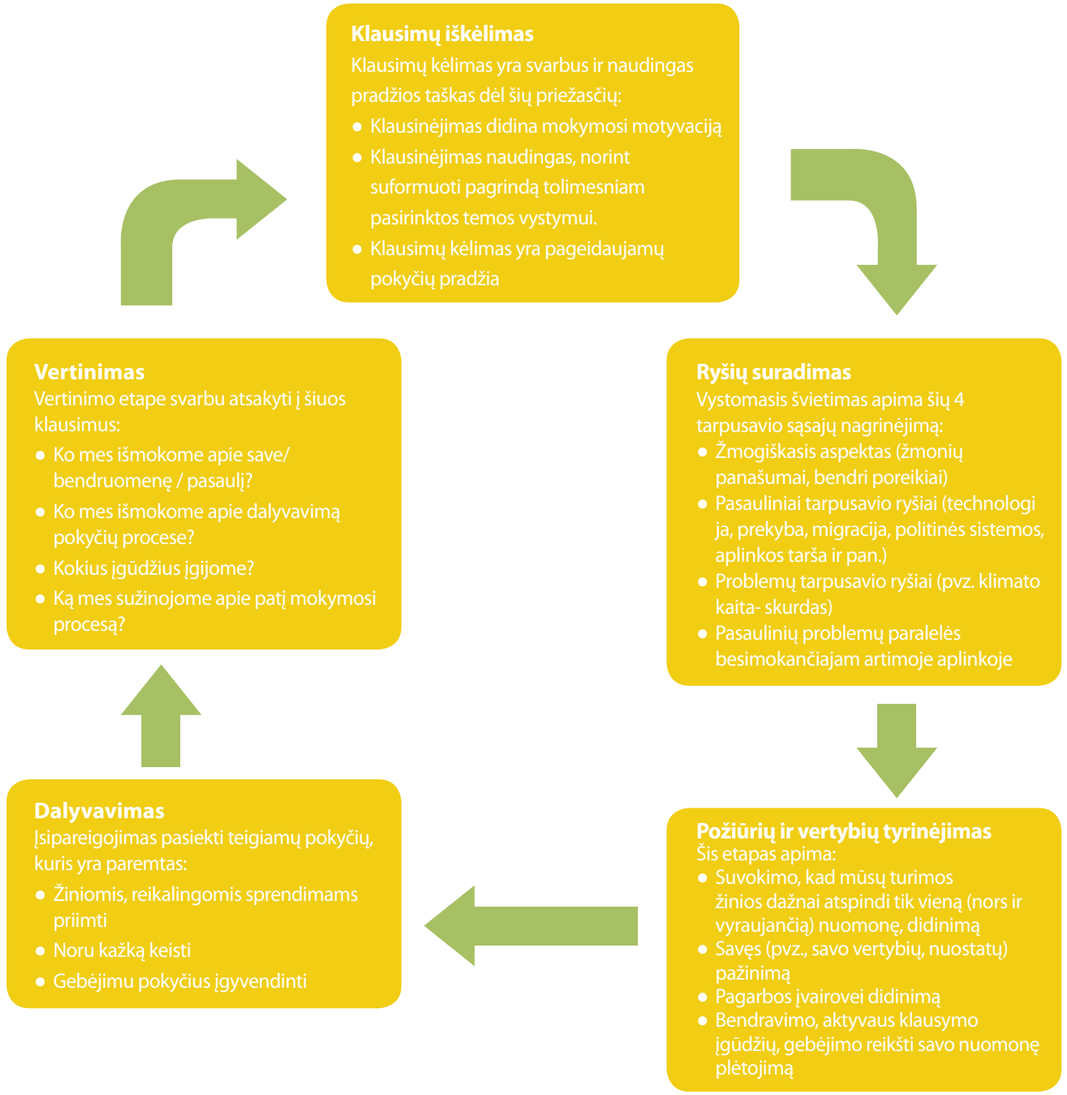

Panaikinti ypač didelį skurdą ir badą

Vystomajame švietime mokymo(si) veiklos yra orientuotos į mokinių kritinio mąstymo, bendradarbiavimo, konfliktų sprendimo **įgūdžių, gebėjimų** priimti nelygybę ir neteisybę ugdymą, jų **vertybių ir nuostatų,** tokių kaip tapatumo jausmas, empatija, pagarba įvairovei,žmogaus teisėms, socialiniam teisingumui ir lygybei, rūpinimasis aplinkos apsauga, formavimą; **žinių ir supratimo** apie pasaulines problemas ir tai, kaip jos atspindi bei įtakoja vietos gyvenimą, kokios yra jų tarpusavio priklausomybes ir būdai daryti įtaką teigiamiems pokyčiams, plėtojimą.

Praktikoje vystomojo švietimo mokymo(si) modelis gali būti pavaizduotas schema, kurią sudaro 5 pagrindiniai žingsniai :

VYSTOMOJO ŠVIETIMO METODŲ PAVYZDŽIAI

Šiame skyriuje pateikiama keletas aktyvaus mokymo(si) metodų pavyzdžių, plačiai naudojamų vystomajame švietime. Jie yra itin lankstūs ir gali būti pritaikomi įvairių temų ir problemų pristatymui bei plėtojimui įvairių dalykų pamokose.

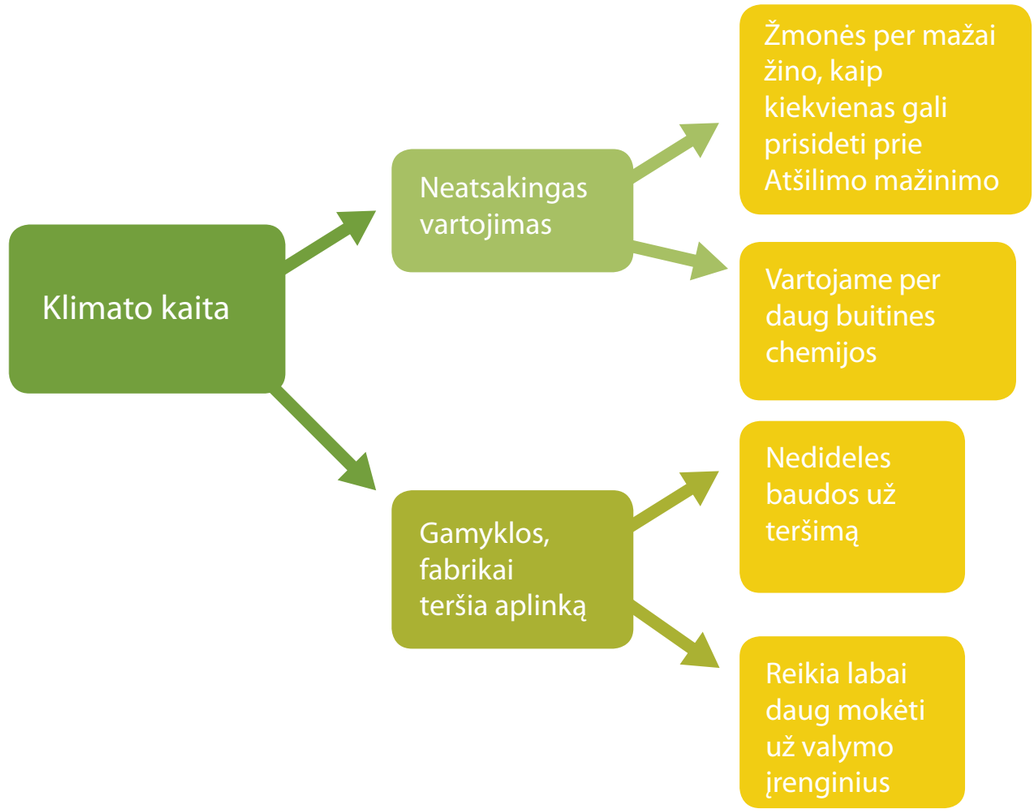
Kodėl-kodėl-kodėl grandinė

Trumpas metodo aprašymas:
Tai metodas, padedantis mokiniams išsiaiškinti pagrindines išsikeltos problemos priežastis. Efektyvus metodas, siekiant parodyti vietinio ir pasaulinio masto problemų sąsajas, tinkamai iškeliant klausimą: „Kodėl?"
Ši veikla tinka ir darbui su visa klase, ir darbui grupėse.

Veiklos eiga:
Pirmame lentelės langelyje įrašykite problemą, kurią norėtumėte analizuoti giliau.
Kituose langeliuose surašykite priežastis, dėl kurių atsirado jūsų paminėta problema. Nustatydami priežastis kelkite klausimą „Kodėl?" tiek kartų, kiek jūs manote esant reikalinga.

Pabaigus veiklą:
- Paprašykite mokinių surasti atsakymus į klausimus, kurių jie nežinojo, nurodykite, kur galima rasti reikiamą informaciją.
- Paskatinkite mokinius papildyti sudarytą lentelę galimais problemos sprendimo būdais (paprašykite juos surašyti dešinėje lentelės pusėje).

Kodėl-kodėl grandinės pavyzdys

Pasekmių grandinė

Trumpas metodo aprašymas:
Pasekmių grandinė - minčių žemėlapio sudarymo būdas, padedantis mokiniams numatyti renginio, akcijos ar kt. pasekmes.

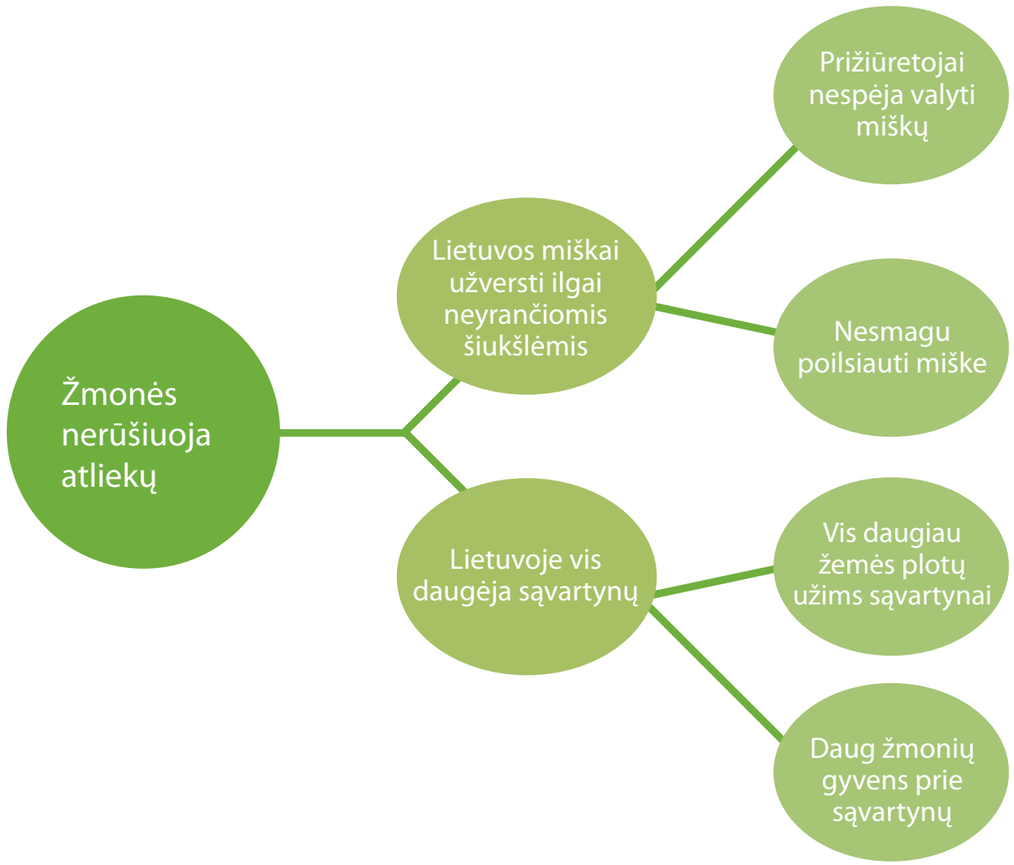
Šis metodas:
- Parodo ryšį tarp priežasties ir pasekmės.
- Padeda mokiniams suprasti, kad vietinių problemų sprendimas, veiksmai vietiniu mastu gali sukelti pasaulinį atgarsį ir atvirkščiai .

Ši veikla tinka ir darbui su visa klase, ir darbui grupėse.

Veiklos eiga:
Pirmajame apskritime įrašykite problemą, kurią spręsite. Atsižvelgdami į kiekvienos iš jų rezultatus, išsiaiškinkite jos sukeltas pasekmes. Aptarę jų konkrečius padarinius, pasekmes įrašykite į apskritimą.

Atlikus veiklą:
- Aptarkite mokinių iškeltas problemas, paprašykite pateikti argumentus.
- Paprašykite pateikti galimus problemos sprendimų būdus, kurie nutrauktų negatyvių padarinių grandinę.

Pasekmių grandinės metodo taikymo pavyzdys

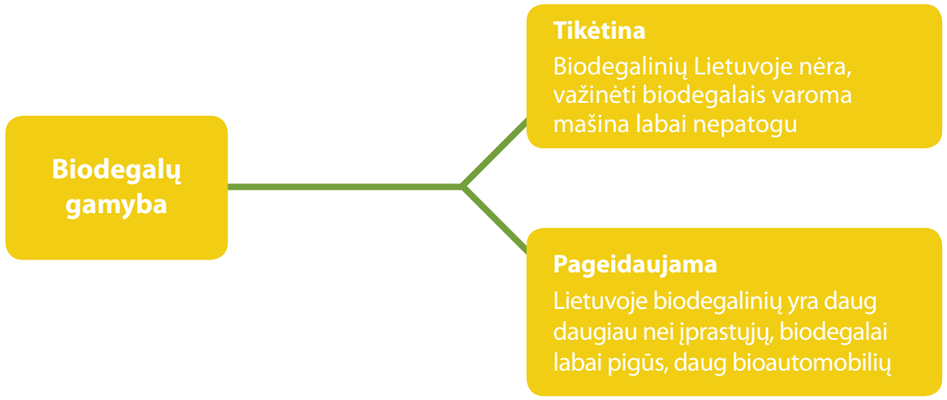
Tikėtina – pageidaujama ateitis

Trumpas metodo aprašymas
Šis minčių žemėlapio sudarymo principais paremtas metodas skatina mokinius išsakyti idėjas, ateities vaizdinius. Išsakomos tiek pozityvios, tiek negatyvios mintys. Metodas gali būti taikomas tiek ateities sąvokai plėtoti bendruoju, asmeniniu, vietiniu, nacionaliniu ar globaliuoju aspektu, tiek nagrinėjant konkrečias problemas. Pavyzdžiui, biodegalų gamybos skatinimo būdai, socialinė nelygybė ir pan.
Ši veikla tinka tiek darbui su visa klase, tiek darbui grupėmis.

Veiklos eiga
- Į langelį įrašykite iškilusią problemą. Nuo jos brėžkite liniją – laiko juostą - ir nubraižykite dar du langelius. Į vieną iš jų įrašykite tikėtiną ateitį, į kitą – pageidaujamą (jei viskas būtų taip, kaip norime mes).

Užsiėmimui pasibaigus:

Su mokiniais galite diskutuoti šiais klausimais:
- Kokie pokyčiai ateityje yra labiausiai tikėtini?
- Kokie pokyčiai tau yra svarbūs?
- Kas norėtų tokios pat ateities kaip ir tu?
- Kas turėtų pasikeisti, kad galima ateitis taptų tikėtina? Kas jau dabar atlieka darbus, kad ateitis būtų tokia, kokios mes norime? Kaip tu galėtum prisidėti prie ateities kūrimo?

Problemų medis

Trumpas metodo aprašymas:
Tai būdas, motyvuojantis mokinius ir padedantis išsiaiškinti duotosios problemos atsiradimo priežastis, pasekmes, problemų sprendimų būdus.
Ši veikla tinka tiek pradedant temą, norint išsiaiškinti mokinių turimas žinias, tiek baigiant temą, norint sužinoti, ką mokiniai jau išmoko. Ji tinka ir darbui su visa klase, ir darbui grupėse.

Veiklos eiga:
- Paprašykite Mokinių nupiešti medžio kontūrus.
- Ant lipnių lapelių paprašykite mokinių surašyti iškeltas problemas, jų priežastis, pasekmes, sprendimo būdus.
- Paprašykite mokinių lapelius su problemomis suklijuoti ant medžio kamieno, priežastis – ant šaknų, pasekmes - ant šakų, ant vaisių (žiedų) – galimus problemų sprendimų būdus.

Kompasas

Trumpas metodo aprašymas:
Tai metodas, padedantis iškelti visų lygių problemas ir jas aptarti. Metodas, motyvuojantis mokinius iškelti klausimus ir režisuoti mokymosi procesą, gali būti pritaikytas aptariant fotografijas, daiktus ar pasakojimą.

Veikla gali būti atliekama su visais klasės mokiniais kartu arba grupėse. Pirmą kartą taikant šį metodą rekomenduojame dirbti su visa klase.

Veiklos eiga:
Taikant šį metodą pirmą kartą, rekomenduojame naudotis šiuo planu:
- Pasirinkite tinkamą fotografiją ar daiktą. Įsitikinkite, kad visi mokiniai jį gerai mato.
- Paskatinkite mokinius užduoti kuo daugiau klausimų apie fotografiją ar daiktą. Klausimus jie gali užrašyti ant lipnių lapelių ir juos sudėlioti.
- Pristatykite metodo esmę:
  Pasaulio šalys įprastame kompase yra keturios: Šiaurė, Pietūs, Rytai, Vakarai. Globalusis kompasas taip pat turi keturias pasaulio šalis: Aplinka ir ekologija, Ekonomika, Visuomenė ir Kas sprendžia? (Politika). Jei reikia, kiekvieno termino reikšmę gerai išaiškinkite mokiniams.
- Skatinkite mokinius klausinėti. Kokie klausimai, naudojant globaliojo kompaso elementus, kilo kalbant apie pasaulio šalis?
- Kai išsiaiškinsite viską ir atsakysite į visus klausimus, pasidomėkite, ar mokiniai norėtų ką nors dar pasakyti, papildyti.

Kiti metodo taikymo būdai:

Dirbant su visa klase
Klasėje pakabinkite didžiulį kompasą, šalia padėkite raškliukų, lipnių lapelių. Įsitikinkite, ar visi mokiniai mato šias priemones. Suskirstę mokinius poromis arba grupelėmis, paprašykite aplankyti visus keturis globalaus kompaso elementus. Mokiniai užrašo klausimus ant lipnių lapelių ir prilipdo prie kiekvieno aspekto.

Dirbant grupėmis
Kiekviena grupė sukuria savo kompasą. Jie gali pasirinkti nuotraukas ar daiktus ir juos palyginti. Pavyzdžiui, Malavio ir Gariūnų turgų. Prie nuotraukų surašomi iškilę klausimai, jie palyginami, aptariami panašumai ir skirtumai.

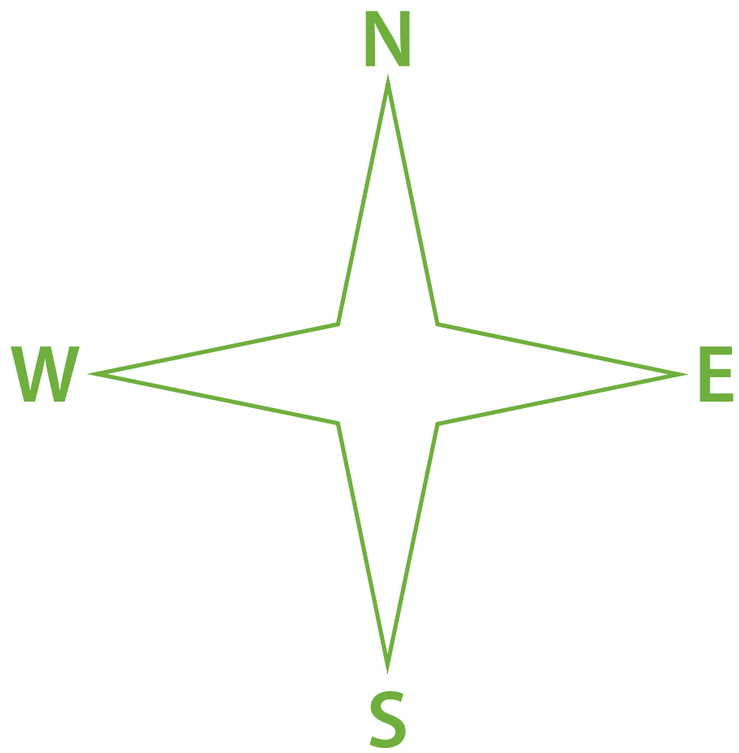
Papildomos veiklos:
Šiuos klausimus galite panaudoti gilesnei situacijos analizei. Klausimus patartina sugrupuoti:
- Vietinio, nacionalinio ir pasaulinio masto klausimai.
- Klausimai, į kuriuos atsakymus žinome, klausimai, į kuriuos reikėtų surasti atsakymus, klausimai, kuriuos reikėtų aptarti visiems kartu.

Kompasas

APLINKA IR EKOLOGIJA
Klausimai apie mus supančią gamtą. Pavyzdžiui: Kokios oro sąlygos tai sąlygoja? Koks kraštovaizdis būdingas šiai vietovei?

KAS SPRENDŽIA? (POLITIKA)
Klausimai, komentarai, pastebėjimai, susiję su vietine, šalies, tarptautine politika ar politine įtaka. Pavyzdžiui: Kas vadovauja šaliai? Ar norėtumėte nuvykti į šią vietą? Ką apie tai galvoji? Jei būtumei ten, kaip jaustumeisi?

EKONOMIKA
Klausimai, komentarai, pastebėjimai, susiję su ekonomika. Pavyzdžiui: Kokius darbus dirba vietos žmonės? Kas vadovauja šiam verslui? Kam jis priklauso?

VISUOMENĖ
Klausimai, komentarai, pastebėjimai apie žmones. Pavyzdžiui: Kokius rūbus jie dėvi? Kiek jiems metų? Ką galėtumėte apie juos pasakyti? Kokią įtaką jiems daro šalies tradicijos, kultūra? Ką galėtume pasakyti apie šalie gyventojus, įvertindami jų socialinę aplinką?

Sutinku-Nesutinku

Trumpas metodo aprašymas:
Šis metodas skatina diskusijas apie iškeltas problemas, kurių metu reiškiami skirtingi požiūriai ir nuomonės. Metodas taip pat gali būti naudojamas kaip įžanga į aptariamą temą. Jis padeda mokiniams išreikšti savo nuomonę apie nagrinėjamas problemas ir ją argumentuoti. Priešingos klasės pusės atspindi priešingas nuomones, taigi judėdami iš vienos klasės pusės į kitą, mokiniai gali reikšti savo nuomonę apie nagrinėjamą problemą ir įtikinėti kitus, išklausyti kitų nuomonių ir keisti savąją, jei bus įtikinti kitų mokinių.

Veikos eiga :
- Vienoje klasės pusėje pakabinkite ženklą „Sutinku“ (arba ženklą su nykščiu, iškeltu į viršų), kitoje - ženklą Nesutinku“ (arba ženklą su nykščiu, nuleistu į apačią). Paprašykite mokinių sustoti klasės viduryje.
- Skaitykite teiginį, pavyzdžiui „Lietuvoje egzistuoja didelis skurdas“ ir paprašykite mokinių judėti į vieną arba kitą pusę, atsižvelgiant į tai, ar jie pritaria teiginiui, ar ne.
- Kai mokiniai apsisprendžia, kurioje pusėje stovėti, paprašykite kelių mokinių, stovinčių priešingose pusėse, argumentais pagrįsti savo nuomonę
- Išklausius skirtingų pusių argumentų, pasiteiraukite, ar niekas nepakeitė nuomonės ir nenori pereiti į kitą pusę. Pakeitę nuomonę mokiniai pereina į kitą klasės pusę.
- Tuos pačius žingsnius kartokite ir su kitais teiginiais.

Karuselė

Trumpas metodo aprašymas:
Tai metodas, skatinantis mokinių diskusijas ir tarpusavio bendradarbiavimą ir tuo pat metu padedantis plėtoti jų kūrybinio ir kritinio mąstymo gebėjimus. Šis metodas gali būti taikomas skirtingais būdais: 1) naudojant nuotraukas ar įvairius daiktus, išdėliotus skirtingose klasės vietose, arba 2) naudojant didelius popieriaus lapus su įvairiais klausimais kiekviename, į kuriuos mokiniai paprašomi atsakyti ir pasidalinti savo mintimis.

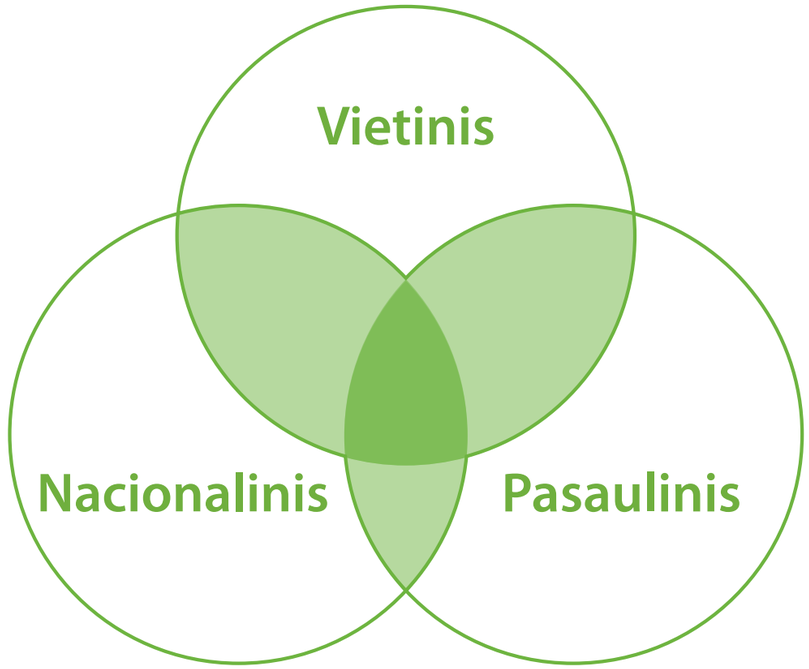
Veiklos eiga:
- Išdėliokite penkias skirtingas nuotraukas, susijusias su penkiomis pasaulinėmis problemomis (pvz. aplinkos problemos, socialinė nelygybė, globalizacija, konfliktai, įvairovė) skirtingose klasės vietose.
- Suskirstykite mokinius į penkias grupes ir paprašykite kiekvieną grupę pasirinkti po vieną nuotrauką. Paprašykite kiekvienos grupės įdėmiai įsižiūrėti į nuotrauką ir surašyti su ja susijusias savo mintis.
- Kai visos grupės pasidalija savo mintimis apie pirmąją nuotrauką, paprašykite jų pereiti prie kitos. Grupės juda pagal laikrodžio rodyklę. paprašykite mokinių perskaityti, ką apie naująją nuotrauką parašė kita mokinių grupė ir surašyti savo mintis, jeigu jos dar nesurašytos.
- Veiklą tęskite tol, kol visos mokinių grupės apžvelgs ir surašys savo mintis apie visas nuotraukas.

Chapatti diagrama

Trumpas metodo parašymas:
Tai metodas, kuris padeda mokiniams įvardinti problemos aspektus skirtinguose lygmenyse: vietiniame, nacionaliniame ir globaliame. Tokiu būdu šis metodas padeda mokiniams geriau suvokti pasaulinius tarpusavio priklausomybės ryšius.

Veiklos eiga:
- Dideliame lape nupieškite tris centre susikertančius apskritimus (žr. paveikslą). Kiekvienas apskritimas atspindi skirtingą problemos lygmenį (vietinį, nacionalinį ir globalų). Apskritimų susikirtimo taške padėkite nuotrauką, susijusią su problema, kurią su mokiniais norite aptarti. Jeigu dirbate su didele klase, suskirstykite ją į kelias mažas grupeles ir duokite kiekvienai po skirtingą nuotrauką.
- Paprašykite mokinių atidžiai pažiūrėti į nuotrauką ir nustatyti, kaip jos vaizdinys ir pavaizduota problema susijusi su jų vietos bendruomene (vietinis lygmuo), jų šalimi (nacionalinis lygmuo) ir visu pasauliu apskritai (globalus lygmuo). Paprašykite mokinių savo mintis užrašyti atitinkamuose apskritimuose.

Deimantas

Trumpas metodo aprašymas:
Pagrindinis šio metodo tikslas – skatinti mokinius diskutuoti apie tarpusavyje susijusių faktorių svarbą. Jis padeda analizuojamus faktorius surikiuoti nuo svarbiausio iki mažiausiai svarbaus. Šis metodas yra naudingas, kuomet reikalinga išskirti faktorių/argumentų prioritetus ir/ar priimti sprendimus prieš imantis konkrečios veiklos.

Veiklos eiga:
- Pateikite mokiniams 9 argumentus/faktorius, susijusius su aptariama tema (pvz., kodėl išsilavinimas yra svarbus). Jeigu pamokos metu turite pakankamai laiko, galite leisti mokiniams patiems nuspręsti, kurie devyni argumentai/faktoriai, susiję su aptariama tema, yra svarbiausi.
- Paprašykite mokinių grupėse, naudojant „Deimanto“ metodą (žr. paveikslą), svarbos tvarka surašyti turi mus argumentus/faktorius. Jeigu argumentus/faktorius mokiniams pateikiate patys, juos galite iš anksto surašyti ant mažų popieriaus lapelių ir išdalinti mokiniams.
- Paprašykite kiekvienos grupės paaiškinti savo sprendimo dėl argumentų/faktorių surikiavimo motyvus. Praveskite diskusiją ir jos metu palyginkite visų grupių sprendimus bei jų motyvus.

Vaidmenų žaidimas

Trumpas metodo aprašymas:
Vaidmenų žaidimas – tai lankstus mokymo(si) metodas, tinkamas įvairiems atvejams ir situacijoms bei darbui su įvairaus amžiaus mokiniais. Vaidmenų žaidimai, kurie yra paremti istorijomis, yra būdas paskatinti mokinius pažvelgti į pasaulį kitų žmonių akimis. Juose taip pat labai svarbu skatinti mokinius klausinėti.

Veiklos eiga:
Yra keletas būdų, kaip naudoti vaidmenų žaidimo metodą. Žemiau pateikiami du galimi veiklos eigos variantai:

1. „Sustabdyta scena“ – tai būdas, kuris yra veiksmingiausias, pasakojant tikras istorijas iš praeities ar dabarties:
   - Papasakokite mokiniams dalį istorijos ir paprašykite ją suvaidinti.
   - Tam tikroje vaidinimo scenoje sustabdykite veiksmą ir su mokiniais aptarkite, ką jie vaidino, kaip tuo metu jautėsi.
   - Aptarkite su mokiniais, kas gali atsitikti tolimesnėje istorijos dalyje.
   - Paprašykite mokinių istoriją iki pabaigos suvaidinti taip, kaip jiems atrodo ji turėtų baigtis.
   - Atskleiskite mokiniams tikrąją istorijos pabaigą.
2. „Karštoji kėdė“- tai puikus būdas ugdyti mokinių kritinį mąstymą, tyrinėti jų nuomones ir vertybes.
   - Paprašykite mokinių, įvardyti, kokius klausimus jie norėtų užduoti vienam istorijos veikėjui.
   - Paprašykite vieno mokinio atsisėsti į „karštąją kėdę“ ir vaidinti istorijos herojų.
   - Skatinkite mokinius „Karštojoje kėdėje“ sėdinčiam istorijos herojui uždavinėti klausimus.
   - Kai mokiniai nustoja vaidinti, aptarkite su jais, kaip jie jautėsi prisiimtame vaidmenyje.

NUOTRAUKŲ PANAUDOJIMAS VYSTOMAJAME ŠVIETIME

Kiekvieną dieną mes susiduriame su šimtais nuotraukose atsispindinčių vaizdinių, darančių įtaką mūsų gyvenimui. Jie yra svarbūs mūsų nuomonės apie save ir kitus formuotojai. Tačiau nuotraukos ne visada papasakoja mums pilną istoriją. Pavyzdžiui, besivystančių pasaulio šalių situacijos atspindėjimas žiniasklaidoje dažnai suformuoja neigiamus stereotipus. Dėl to labai svarbu, kad vaikai taip pat kaip ir mes, suaugusieji, išmoktume kritiškai vertinti nuotraukas. Vizualinis raštingumas yra vienas pagrindinių gebėjimų informacinėje visuomenėje.
Nuotraukos yra puiki mokymo(si) priemonė, turinti daug jos panaudojimo galimybių pamokų metu. Žmones ir įvairias vietoves iš viso pasaulio vaizduojančios nuotraukos suteikia naujų galimybių mokymui(si), padeda skatinti, įtraukti ir sudominti mokinius, ugdyti jų kūrybiškumą ir kritinį mąstymą, lavinti jų pastabumą, kalbą bei gebėjimą pagrįsti savo mintis, plėsti žinias apie mus supantį pasaulį ir laužyti visuomenėje egzistuojančius stereotipus. Be to, nuotraukos padeda vaikams atpažinti įvairovę, kuri egzistuoja jų šalyje, o taip pat įvairovę tarp šalių, moko vertinti mūsų tarpusavio priklausomybės ryšius.

Nuotraukų pasirinkimas ir naudojimas

Dauguma vaikų yra įpratę matyti šeimos ar draugų nuotraukas. Nors darbas su nuotraukomis nėra sudėtingas, tačiau svarbu žinoti, kad vizualinis raštingumas yra įgūdis, kurį reikia ugdyti. Naudojant nuotraukas, moki-niams turi būti paaiškinta, kodėl būtent šios nuotraukos yra naudojamos ir kuo jos susijusios su visa veikla, kurią mokiniai atlieka.

Nuotraukų panaudojimas gali būti naudingas metodas, norint pristatyti mokiniams naują temą ar problemą (pavyzdžiui, šeima, namai, klimato kaita, žmogaus teisės ir t.t.). Nuotraukos yra naudingos, formuojant mokinių žinias ir supratimą apie įvairias vietoves, pasaulio problemas, žmonių gyvenimus. Nuotrauka gali būti pradžios taškas, kuriame mokiniai pradeda dalintis mintimis ir idėjomis, apie jas diskutuoti ir/ar jomis abejoti.

Naudojant nuotraukas pamokose, mokiniai turi turėti galimybę diskutuoti apie tai, ką mato nuotraukose, nebijodami pasakyti „neteisingą“ atsakymą ar nuomonę. Mokiniai gali skirtingai interpretuoti nuotraukas, nes kiekvienas iš jų turi skirtingus lūkesčius, patirtis ir išankstines nuostatas, darančias įtaką jų supratimą.
Renkantis nuotraukas, kurias naudosite pamokose, labai svarbu parinkti visumą atspindinčias nuotraukas ir vengti jose stereotipinių vaizdinių. Jūs taip pat galite sukurti nuotraukų albumą, pristatantį jūsų vietos bendruomenės realijas. Jis gali būti naudojamas, siekiant užsiėmimų su mokiniais metu vietos vaizdinius lyginti su vaizdais iš viso pasaulio. Toks nuotraukų panaudojimo būdas gali būti naudingas, norint paskatinti mokinius pagalvoti apie tai, kaip jie galėtų pristatyti savo bendruomenę ir joje egzistuojančią įvairovę visam pasauliui.

Nuotraukų rinkinį galite sukurti vienu iš žemiau pateiktų būdų:
1) Iškirpkite ar nukopijuokite nuotraukas iš žurnalų, laikraščių, bukletų.
2) Nufotografuokite patys, paprašykite, kad fotografuotų ir mokiniai.
3) Atsisiųskite nuotraukas internetu ir jas atsispausdinkite.

Kaip vaikai reaguoja ir „skaito“ nuotraukas?

Tyrimai rodo, kad kai vaikai žiūri į nuotraukas, jie dažniausiai „nemato“ to, ką suaugusieji mano „matantys“. Šis faktas rodo svarbą darbe su vaikais naudoti tokius veiklos metodus, kurie padeda jiems atidžiai pažvelgti į nuotraukos visumą ir ją kritiškai įvertinti.

Žemiau pateikta keletas esminių aspektų, kaip vaikai reaguoja ir „skaito“ nuotraukas:

- Vaikai, apibūdindami nuotrauką, iškelia daug jiems artimų idėjų, nepaisant to, kad jos gali visiškai neatitikti viso nuotraukos konteksto.
- Vaikai dažnai „prideda“ detalių, kurių nuotraukoje nėra. Jie „mato“ tai, ką jaučia, ir tai, ką formuoja jų turimo žinios ir išankstinės nuostatos.
- Skirtingo amžiaus vaikai skirtingai reaguoja į tas pačias nuotraukas. Jaunesni vaikai didelį dėmesį skiria detalėms, vyresni koncentruojasi į bendrą nuotraukos temą. Mažiausieji vaikai gali nepastebėti pagrindinės nuotraukos detalės, tačiau susikoncentruoti į ryškiausias jos vietas.
- Vaikai nuotraukose dažnai ignoruoja tai, kas jiems atrodo nepažįstama.

Patarimai naudojant nuotraukas klasėje:

Darbas su nuotraukomis turi būti integruotas su kitomis klasėje vykdomomis veiklomis.

- Darbą su nuotraukomis pradėkite, pirmiausia naudodami nuotraukas su žmonių ir vietovių atvaizdais,

kurie vaikams yra gerai pažįstami. Po to palaipsniui pereikite prie nuotraukų su jiems mažiau pažįstamais ar visai nepažįstamais vaizdiniais.

- Naudokite geros kokybės nuotraukas.
- Suteikite mokiniams kuo tikslesnę informaciją apie nuotraukose pavaizduotus žmones ar vietoves.
- Skatinkite mokinius tyrinėti ryšius tarp jų ir nuotraukose pavaizduotų asmenų gyvenimų.

Šiame skyriuje pateikta metodinė medžiaga adaptuota iš leidinio „Background: Using Photographs in the Classroom“, gavus leidinio autoriaus nevyriausybinės organizacijos Oxfam UK sutikimą.

MOKYMO(SI) METODŲ PAVYZDŽIAI, NAUDOJANT NUOTRAUKAS

Nuotraukų parinkimas

Trumpas metodo aprašymas:
Šio metodo tikslas – lavinti mokinių pastabumą, kalbą bei gebėjimą pagrįsti savo mintis.

Reikalingos priemonės:
Tinkamai parinktos nuotraukos, lipdukai

Veiklos eiga:
Sukabinkite nuotraukas įvairiose klasės vietose.
Kiekvienam vaikui duokite po du spalvotus lipnius lapelius.
Paprašykite vaikų apžiūrėti visas nuotraukas, dvi labiausiai patikusias pažymėti lipniu lapeliu.
Paskirstykite mokinius poromis, paprašykite, kad kiekvienas paaiškintų su juo poroje esančiam mokiniui, kodėl jis pažymėjo būtent tas nuotraukas.
Kita užduotis skiriama visai klasei. Mokiniams pasiūloma, apžiūrėti nuotraukas dar kartą, paskaičiuoti, kurios iš jų surinko daugiausiai lipnių lapelių. Padiskutuojama kodėl taip nutiko.

Diskusija ir refleksija:
Kurios nuotraukos buvo pasirinktos ir kodėl?
Kurios nuotraukos nesurinko balsų ir kodėl?
Mokinių diskusijai palaikyti nuotraukoms sugalvokite specifinius klausimus.

Nuotraukų aptarimas

Trumpas metodo aprašymas:
Šio metodo tikslas – lavinti mokinių pastabumą, iškalbą, aktyvaus klausymo įgūdžius.

Reikalingos priemonės:
Piešimo reikmenys, nuotraukų rinkinys, atspindintis pasaulines problemas.

Veiklos eiga:
Paskirstykite mokinius poromis.
Pirmasis poros mokinys per vieną minutę apžiūri gautą nuotrauką, ją užverčia.
Tada antrasis poros mokinys klauso pirmojo pasakojimo, ką jis matė fotografijoje, ir ją bando nupiešti.
Atlikus užduotį nuotrauka palyginama su piešiniu.

Diskusija ir refleksija:
Kurie nuotraukų daiktai buvo geriausiai apibūdinti? Kodėl?
Kurie daiktai nebuvo paminėti ir kodėl?
Ar buvo apibūdinta tai, ko nuotraukoje nė nebuvo?

Užtikrinti darnią aplinkos apsaugą

„Karpymas“

Trumpas metodo aprašymas:
Šio metodo tikslas – parodyti mokiniams, kad viena nuotrauka yra tik maža dalis didžiulio paveikslo.

Reikalingos priemonės:
Nuotraukos, dideli popieriaus lapai kiekvienam mokiniui, spalvotos kreidelės, lipni juosta.

Veiklos eiga:
Lipnia juosta priklijuokite nuotrauką didelio lapo viduryje.
Nuotraukos dalį uždenkite popieriaus skiaute, ją pritvirtinkite lipnia juosta.
Kiekviena grupė gauna taip paruoštą lapą.
Mokiniai spėlioja, kas galėtų būti nuotraukoje ir ją nupiešia.
Tada popieriumi užklijuota nuotrauka yra atidengiama ir palyginama su mokinių piešiniu.

Diskusija ir refleksija:
Ką nupiešėte?
Ko trūko jūsų nuotraukai?
Kodėl pasirinkote būtent tai?
Kokius skirtumus pastebėjote tarp nuotraukos ir savo piešinio?
Kas jus nustebino šioje nuotraukoje?

Už fotografijos rėmo

Trumpas metodo aprašymas:
Tikslas: sužadinti mokinių smalsumą, paskatinti juos klausinėti.

Reikalingos priemonės:
Tikslas: sužadinti mokinių smalsumą, paskatinti juos klausinėti.

Veiklos eiga:
Parodykite mokiniams kiekvieną nuotrauką ir aptarkite, kas joje pavaizduota.

Paprašykite ne tik išvardinti, apibūdinti pavaizduotus žmones ar daiktus, bet ir įsižiūrėti į smulkias detales, nuspėti tolimesnę įvykių eigą, nusakyti pavaizduotą situaciją, daryti išvadas.
Kiekvieną nuotrauką pritvirtinkite lipnia juostele lapo viduryje, suskirstykite vaikus poromis, leiskite jiems piešti aplink nuotrauką, išplėtoti ten pavaizduotą situaciją.

Diskusija ir refleksija:
Ar nuotraukoje yra detalių, padėsiančių išplėsti, nuspėti nuotraukos siužetą?
Ar yra tikimybė, kad tą pačią nuotrauką galima suprasti skirtingai?
Kodėl ši nuotrauka yra pateikiama jums?

Prakalbink nuotrauką

Trumpas metodo aprašymas:
Metodo tikslas – lavinti gebėjimą suprasti kitų žmonių jausmus ir nuotaikas.

Reikalingos priemonės:
Nuotraukos, kuriose nufotografuoti žmonės, popieriaus lapai, lipni juosta.

Veiklos eiga:
Iš popieriaus iškirpkite debesis.
Pasirinkite vieną iš nuotraukų, aptarkite, kas pavaizduota nuotraukoje, ką jaučia, galvoja nuotraukoje pavaizduoti žmonės, ką jie sako vienas kitam.
Į iškirptus debesų šablonus surašykite žmonių pokalbio fragmentus, lipnia juosta pritvirtinkite šablonus ant fotografijos.
Šios užduotys gali būti atliekamos poromis, grupelėmis arba visiems kartu.

Diskusija ir refleksija:
Aptarkite, kas sutampa su nuotraukoje pavaizduoto žmogaus ir mokinių gyvenimu, kas skiriasi.
Pasirinkite temą (pavyzdžiui, žaidimai) ir nupieškite panašumus ar skirtumus.

Tu nuotraukoje

Trumpas metodo aprašymas:
Šio metodo tikslas – skatinti mokinius atidžiai žvelgti į nuotraukas ir ugdyti jų empatijos gebėjimus.

Reikalingos priemonės:
Popierius, rašymo, piešimo reikmenys, lipni juosta, nuotraukų rinkinys.

Veiklos eiga:
Paprašykite mokinių nusipiešti ir išsikirpti save. Paprašykite jų rasti vietą sau pateiktoje nuotraukoje ir ten save „įterpti“.
Aptarkite su mokiniais jų pojūčius. Paprašykite jų įsivaizduoti, kad jie yra pateiktoje nuotraukoje. Aptarkite, ką jie mato,girdi, užuodžia, liečia, ragauja.
Padiskutuokite su mokiniais apie jų ir nuotraukoje vaizduojamų žmonių panašumus, pvz. gyvena name, turi šeimą, mėgsta žaisti ir pan.

Diskusija ir refleksija:
Kokias detales, kurias galėtumėte girdėti ar užuosti, įžvelgėte nuotraukoje?
Ar yra kokių panašumų ir skirtumų tarp tavęs ir žmonių nuotraukoje?
Ar norėtum aplankyti nuotraukoje pavaizduotą vietą? Kodėl?

Metas klausimams

Trumpas metodo aprašymas:
Šio metodo tikslas – ugdyti mokinių gebėjimą klausinėti. Jis gali būti naudingas, norint suformuoti pagrindą tolimesniam pasirinktos temos vystymui. Užsiėmimui galite naudoti nuotraukų rinkinį, pristatantį pasirinktą šalį ar problemą (pvz., klimato kaita).

Reikalingos priemonės:
Nuotraukos, dideli popieriaus lapas, lipni juosta, spalvoti rašikliai.

Veiklos eiga:
Kiekvienai grupei duokite kelis spalvotus rašiklius ir didelį popieriaus lapą su priklijuota nuotrauka.
Paprašykite visų grupių įdėmiai įsižiūrėti į nuotrauką ir aplink ją surašyti visus jiems kylančius klausimus.
Paskatinkite mokinius kritiškai pažvelgti į nuotrauką ir į tai, ką jie norėtų apie ją sužinoti.
Toliau galite panaudoti „Karuselės“ metodą (žr. 10 psl.) tolimesnei veiklai vykdyti.
Tolimesnei diskusijai naudokite pagrindinius klausimus, pateiktus skiltyje „Refleksija ir įsivertinimas“.
Jeigu turite pakankamai laiko, galite pabandyti iškeltus klausimus sugrupuoti (pvz., į vietinės ir pasaulinės reikšmės, sunkius ir lengvus ir t.t.).

Refleksija ir įsivertinimas:
Kaip mes galime rasti atsakymus į iškeltus klausimus?
Ar yra tokių klausimų, į kuriuos nėra atsakymų? Kodėl?
Kuris klausimų tipas yra pats populiariausias? („Ar?“, „Kodėl?“ ,“Kam?„ ir pan.)

Užtikrinti visuotinį pradinį išsilavinimą

Daugiau informacijos rasite:
www.TeachMDGs.net
www.unmillenniumproject.org
www.un.org/millenniumgoals
www.undp.org/mdg